

Співак М.В.

Державна політика інноваційного розвитку галузі охорони здоров'я в сучасних умовах

Стаття присвячена дослідженню інноваційних перетворень у галузі охорони здоров'я та їх можливостям у сучасних умовах. Розглянуті точки зору науковців на інноваційні перетворення в галузі. Згадуються причини, за яких існуюча в країні галузь не відповідає вимогам сьогодення в частині таких перетворень. З'ясовано, що, попри в цілому сформовану інституційну основу, на даному етапі розвитку ефективність функціонування інноваційної системи є низькою. Доведено доцільність застосування інноваційних економічних методів, планування та управління.

Ключові слова: інноваційний розвиток, планування й управління, інститути, організація, охорона здоров'я, політика, наука і технології.

Стаття посвящена исследованию инновационных преобразований в отрасли здравоохранения и их возможностям в современных условиях. Рассмотрены точки зрения ученых на инновационные преобразования в отрасли. Упоминаются причины, по которым существующая в стране отрасль не отвечает требованиям сегодняшнего дня в части таких преобразова-

ний. Выяснено, что, несмотря на в целом сложившуюся институциональную основу, на данном этапе развития эффективность функционирования инновационной системы является низкой. Доказана целесообразность применения инновационных экономических методов, планирования и управления.

Ключевые слова: инновационное развитие, планирование и управление, институты, организация, здравоохранение, политика, наука и технологии.

The article is devoted to innovative changes in the health care industry and their opportunities in modern conditions. The points of view of scientists on innovative transformations in the industry. Mention the reasons for which the country's industry does not meet today's requirements in relation to such transformations. Found that despite the existing institutional framework, at this stage of development the efficiency of the innovation system is low. Proved the feasibility of innovations economic methods, methods of planning and management.

Key words: innovative development, planning and management, institutions, organization, health, politics, science and technology.

УДК 321.02

Співак М.В.,
кандидат юридичних наук,
докторант Інституту держави і права
імені В.М. Корецького
Національної академії наук України

Постановка проблеми. Сьогодні, говорячи про якісні зміни в суспільстві, неможливо реалізувати стратегічне управління системою охорони здоров'я без розуміння чіткої концепції інноваційних перетворень. Регулювання системних інноваційних перетворень означає, перш за все, стратегічне планування розвитку системи охорони здоров'я, а також контроль із боку громадськості за реалізацією державної політики в даній сфері та дотриманням норм чинного законодавства з питань охорони здоров'я тими, від кого залежить майбутнє системи як соціально-спрямованої галузі. Йдеться про чітко визначені правила, з порушенням яких немає сенсу продовжувати державотворчий процес у відповідній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років питання інноваційних перетворень у галузі охорони здоров'я стали об'єктом дослідження багатьох українських учених, серед яких, насамперед, необхідно назвати Ю. Вороненка, І. Висоцьку, Б. Галайчука, Т. Грузьєву, Д. Дячука, О. Євсєєву, Д. Карамішева, О. Корнійчука, Т. Семигіню, А. Свінціцького, В. Шевчука та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на достатньо високий рівень вітчизняних наукових розробок із проблем розвитку галузі, невирішеними залишається низка проблем щодо впровадження медичних інноваційних технологій у закладах охорони

здоров'я, інноваційних форм післядипломної підготовки організаторів охорони здоров'я, інноваційних механізмів удосконалення державного управління охороною здоров'я в умовах євроінтеграції України, обґрунтування впливу інноваційних перетворень фінансових інституцій на структурну розбудову галузі охорони здоров'я, запровадження політики здоров'язбереження.

Мета статті полягає в аналізі інноваційних перетворень галузі охорони здоров'я та дослідженні їх можливостей у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ураховуючи те, що сучасна теорія інновацій вирішальною мірою формується під впливом інституціоналізму, роль інституцій у житті організованого суспільства важко переоцінити, оскільки ключовим завданням країни в умовах трансформаційних перетворень є створення та розвиток соціального інституту, де особливе значення має охорона здоров'я. Удосконалення існуючих інструментів у галузі охорони здоров'я та створення нових продуктів і послуг стали ключовими чинниками запровадження «Загальнодержавної програми «Здоров'я – 2020: український вимір», що викликало зміни як на національному рівні, так і в цілому.

Світовий розвиток поколінь (типів) інноваційної політики та моделей інноваційного процесу можна представити таким чином. Перше покоління (середина 1950-х – середина 1980-х рр): інноваційна політика має традиційну (взуськонаправлену) плат-

форму, що ситуативно реагує на зовнішні виклики і розглядає інноваційний процес як лінійну модель, що стимулюється технологіями; як лінійну модель, що стимулюється ринком; як інтерактивно-взаємодіючу модель; як інтегровану модель. Друге покоління (кінець 1980-х – кінець 1990-х рр): інноваційна політика базується на Концепції національних інноваційних систем і розширює традиційну платформу в горизонтальному напрямку (кілька міністерств). Інноваційна політика розглядає інноваційний процес як мережеву інтегровану модель; як мережеву інтегровану модель, засновану на неявних знаннях і стратегічному навчанні. Третє покоління (початок 2000-х років і до сьогодні): інноваційна політика, в якій впровадження інновацій стимулюється урядом і ґрунтується на її горизонтальній ролі в забезпеченні стратегічних зв'язків серед міністерств та інституційних структур для забезпечення постійної діяльності та адаптації в контексті сталого соціально-економічного розвитку. Інноваційна політика розглядає інноваційний процес як мережеву інтегровану модель, що заснована на знаннях і стратегічному навчанні, в якій впровадження інновацій стимулюється урядом [1, с. 4].

Під інноваціями в охороні здоров'я В. Шевчук розуміє результат діяльності, пов'язаної з розвитком медичних технологій, наукових досягнень і передового досвіду, спрямованої на отримання якісно нової ідеї оздоровлення, лікування, управління процесами в медичній галузі, отримання нових медичних товарів, технологій або послуг і оволодіння конкурентними перевагами [2, с. 45]. А управлінську парадигму охорони здоров'я інноваційного суспільства – як сукупність прийнятих суспільством знань та методологічних підходів до вирішення проблем діяльності практичної медицини, що адекватно відображають сучасний стан системи охорони здоров'я, шляхи його розвитку в ринковій економіці, за допомогою організації медичної допомоги населенню, державного регулювання ринку медичних послуг та раціонального використання ресурсів [3, с. 32]

Представником управлінського підходу в інноваційних перетвореннях галузі є Д. Карамішев. На його думку, під інноваційними процесами в системі охорони здоров'я треба розуміти безперервний цикл пошуку та реалізації значущих напрямів, які можуть сприяти вирішенню суспільних проблем забезпечення громадян доступною та якісною охороною здоров'я та медичною допомогою. Загальна мета державного регулювання інноваційних процесів у системі охорони здоров'я – впровадження нововведень, які зумовлені потребами здійснити якісні зміни та орієнтовані на невирішені галузеві проблеми. Застосування механізмів державного регулювання інноваційних процесів у системі охорони здоров'я повинно бути спрямовано на підвищення ефективності її функціонування,

загальними критеріями якої є доступність медичної допомоги, якість медичного обслуговування та раціональне використання ресурсів за рахунок оптимізації процесу управління системою, шляхом удосконалення підходів до його складових частин: планування, організації, мотивації, контролю [4, с. 16]. Важливими інноваційними процесами є запровадження медичного страхування, забезпечення реалізації пріоритетних цільових програм боротьби із соціальними хворобами, вдосконалення системи ресурсозабезпечення та модернізації медичної галузі, створення дієвої системи стандартизації медичної допомоги, запровадження формулярної системи лікарського забезпечення закладів охорони здоров'я, перехід до організації процесу лікувально-діагностичної допомоги на засадах доказової медицини [4, с. 18].

Д. Дячук теж переконаний, що інновації в галузі повинні відбуватися ще в лікувальному закладі, де повинна бути впроваджена динамічна модель управління на основі комплексного підходу, дослідницьких потреб і практичних міркувань [5, с. 83].

Б. Галайчук вважає, що на сучасному етапі важливо еволюційно запровадити організаційно-економічний механізм управління фінансуванням діяльності у сфері охорони здоров'я відповідно до обсягу та якості наданих медичних послуг незалежно від джерел фінансування з функціональним розділенням їх вартості й ризиків за рівнем надання медичної допомоги та організаційною інтеграцією управління лікувально-профілактичних закладів із пріоритетом первинної медико-санітарної допомоги [6, с. 93].

Ю. Вороненко, Н. Гойда, Є. Латишев, В. Михальчук, І. Гусева вважають, що необхідно робити акцент на формуванні інноваційних підходів до підготовки керівників органів управління і закладів охорони здоров'я. Для цього, на їх думку, необхідне запровадження освітніх технологій, збільшення кількості фахівців, які проходять навчання за програмою післядипломної освіти, індивідуалізація процесу навчання відповідно до потреб, особливостей і можливостей слухачів, забезпечення контролю якості післядипломної освіти, популяризація ідей менеджменту охорони здоров'я [7, с. 29].

О. Євсєєва вважає, що інновації у сфері охорони здоров'я є результатом цілеспрямованої професійно організованої та керованої діяльності, що забезпечує як підвищення якості життя населення, так і розвиток установ охорони здоров'я на основі інтенсивних факторів [8, с. 95]. Одним із ключових факторів інноваційного розвитку, на її думку, є державна інноваційна та регіональна політика у сфері охорони здоров'я, що об'єднує в собі цілий спектр напрямів політики, покликаних стимулювати розвиток інноваційної діяльності: наукову, освітню, структурну, промислову, соціальну, податкову, фінансово-кредитну і т. д. [8, с. 96].

А. Свінціцький і О. Висоцька розглядають інноваційні перетворення через упровадження ефективних інноваційних моделей закладів охорони здоров'я, які повинні бути орієнтовані на потреби місцевих громад як у містах, так і в сільській місцевості. Це забезпечить покращення рівнів доступності та якості системи надання медичної допомоги, профілактики хвороб і сприятиме здоровому способу життя шляхом вдосконалення раціонального використання ресурсів системи охорони здоров'я населення України [9, с. 12].

Інноваційними напрямками розвитку системи охорони здоров'я, на думку О. Корнійчук, є створення соціально-економічних умов, які стимулювали б громадян до підтримання здорового способу життя й формування попиту на пріоритетне отримання медичної допомоги від сімейного лікаря, сприяли розвитку реального конкурентного середовища між юридичними особами – надавачами медичної допомоги. Це дозволить забезпечити належну якість та знизити вартість медичних послуг. Основними критеріями життєвості системи охорони здоров'я має стати якість і своєчасність інформування громадян про здоровий спосіб життя, шляхи профілактики захворювань і отримання якісної та доступної медичної допомоги [10, с. 23].

О. Бутенко вважає, що державну інноваційну політику правильніше розглядати як складову науково-технічної політики, метою якої є організація погодженої взаємодії важелів наукової, технічної і промислової політики [11, с. 22].

Т. Грузева переконує, що інноваційна сутність нової європейської політики полягає в запровадженні спрямовуючого стратегічного керівництва, посиленні лідерства і колективного стратегічного управління в інтересах здоров'я; активному використанні міжсекторальних стратегій, створенні нових типів партнерств, посиленні соціальної мобілізації, підвищенні узгодженості політики, інвестицій, дій всіх секторів і причетних структур під час дотримання принципу соціальної справедливості. На її думку, нову національну політику в охороні здоров'я України доцільно спрямовувати на реалізацію стратегічних пріоритетів у сфері збереження і зміцнення здоров'я, профілактику хронічних неінфекційних захворювань, мінімізацію впливу чинників ризику розвитку хвороб на основі міжсекторального підходу, створення сприятливого для здоров'я середовища, формування відповідального ставлення громадян до особистого здоров'я та мотивації населення до здорового способу життя. Також особливої уваги потребують питання оптимізації організації і фінансування медичної галузі зі створенням дієвої системи охорони громадського здоров'я, зорієнтованої на пріоритетний розвиток первинної медичної допомоги, сімейної медицини, спроможної забезпечити медичні потреби населення на рівні чинних стандартів [12, с. 31].

А. Горбань в основі інноваційних перетворень вбачає результат виконання науково-дослідних робіт, впровадження яких може істотно поліпшити структуру медичного обслуговування населення та якість надання медичної допомоги. Успіх таких перетворень можливий за умови високої конкурентоздатності отриманих наукових результатів та участі, як мінімум, двох типів основних суб'єктів відносин – це організації-розробники інноваційної продукції та організації, що використовують (впроваджують) цю продукцію [13, с. 4].

На думку Г. Апанасенка, особливість вітчизняної ситуації в галузі державного управління інноваційною діяльністю щодо охорони здоров'я полягає в тому, що сучасна медицина, поставивши перед собою мету досягнення здоров'я, займається виключно хворобою. Саме тому використання досягнень медицини в охороні здоров'я йде шляхом вдосконалення лікувально-діагностичних заходів. Цей шлях простежується протягом всієї історії розвитку охорони здоров'я. Основні кошти, які виділяються бюджетом з охорони здоров'я, йдуть саме на лікування хворих. Але цей шлях, як виявилось, відіграє мізерну роль у загальному комплексі факторів, які визначають стан здоров'я населення [14, с. 16].

В Україні, хоча і зроблено чимало у вирішенні проблеми побудови ефективної соціальної політики, залишається ще багато невирішених питань. І головною проблемою на сьогодні є відсутність зважених дій щодо формування інноваційної економіки, яка впливає на інноваційні перетворення в галузі охорони здоров'я. Крім економічних методів, слід указати і на доцільність застосування інноваційних методів планування та управління.

Крім того, все це ускладнюється існуючою непрозорістю та надмірною складністю програм соціально-економічного та інноваційного розвитку.

Аналіз наукових публікацій показує, що термін «інновація» і «інноваційна політика», або «перетворення» і «інноваційні перетворення» почали використовувати в Україні нещодавно як самостійно, так і для розкриття близьких за змістом понять: «науково-технічна політика», «науково-технологічна політика» тощо. На нашу думку, в межах даного дослідження слід говорити про державну політику інноваційного розвитку галузі охорони здоров'я. Тож під державною політикою інноваційного розвитку галузі охорони здоров'я слід розуміти створення та планомірне здійснення ієрархічно побудованими органами державної влади комплексу заходів, спрямованих на досягнення розширеного відтворення галузі, за якого зростання показників стану здоров'я і його збереження досягається не шляхом збільшення витрат ресурсів, а переважно за рахунок інноваційного розвитку, тобто активного використання нових знань та їх матеріалізованих результатів, макси-

мального використання і прискореного освоєння наукомістких технологій.

Також у межах даної публікації слід відмітити те, що в науці існують різні погляди стосовно ролі держави в інноваційному процесі галузі охорони здоров'я. Перший: інновації є суто ринковим процесом. Держава визначає лише загальні правові норми цієї діяльності та спостерігає за їх дотриманням, не втручаючись безпосередньо в інноваційний процес. Друга, протилежна концепція: ринок цікавлять лише поточні корисні інтереси, він не може взяти на себе перспективні інноваційні завдання. Основним інноватором є держава, яка визначає стратегічні цілі й склад інновацій, концентрує необхідні для цього кошти, фінансує діяльність інноваторів – осіб та організацій – і жорстко контролює результати інноваційної діяльності. Ми вважаємо, що найбільш прийнятною для галузі охорони здоров'я є напрямок інтегральної концепції. Отже, третя, інтегральна концепція поєднує переваги двох попередніх та ліквідує властиві їм недоліки. Основними інноваторами поліпшуючих інновацій є вчені, підприємці, інноватори організації. Держава приймає на себе функції розробки перспективної інноваційної стратегії, вибору пріоритетів, прямої і опосередкованої підтримки базисних інновацій, які визначають технологічний рівень і конкурентоспроможність економіки, її місце у світовому технологічному й економічному просторі та здатність вплинути на політику здоров'язбереження.

Наступні розвідки доцільно спрямувати в напрямку інноваційних перетворень, що забезпечують здоров'язбережну функцію галузі охорони здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Власенко О. Еволюція інноваційної політики та інноваційних процесів в умовах переходу традиційної економіки до економіки знань / О. Власенко // Актуальні проблеми державного управління. – 2013. – Вип. 2. – С. 3–6.
2. Шевчук В.В. Еволюція поняття «Інновація» у контексті модернізації державного регулювання розвитку системи охорони здоров'я України. Наукові праці. Державне управління. Випуск 214. Том 226. – С. 44–49.
3. Шевчук В.В. Підходи до реалізації механізмів державного регулювання інноваційного розвитку системи охорони здоров'я України / В.В. Шевчук // Нау-

кові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер. : Державне управління. – 2014. – Т. 235, Вип. 223. – С. 128–132.

4. Карамишев Д.В. Державне регулювання інноваційних процесів у системі охорони здоров'я : автореф. дис... д-ра наук держ. упр. : 25.00.02 / Д.В. Карамишев ; Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк, 2007. – 36 с.

5. Дячук Д.Д. Оцінка підходів до розробки та використання інноваційних моделей удосконалення діяльності закладів охорони здоров'я / Д.Д. Дячук // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2012. – № 3. – С. 75–85.

6. Галайчук Б.В. Інноваційний механізм удосконалення державного управління охороною здоров'я в умовах євроінтеграції України / Б.В. Галайчук // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер. : Державне управління. – 2012. – Т. 181, Вип. 169. – С. 93–97.

7. Вороненко Ю.В. Інноваційні форми післядипломної підготовки організаторів охорони здоров'я в Україні: перший досвід / Ю.В. Вороненко, Н.Г. Гойда, Є.Є. Латишев, В.М. Михальчук, І.В. Гусєва // Сучасні медичні технології. – 2013. – № 2. – С. 27–29.

8. Євсєєва О.О. Інноваційний розвиток системи охорони здоров'я регіону / О.О. Євсєєва // Бізнес Інформ. – 2013. – № 2. – С. 94–100.

9. Свінціцький А.С. Актуальні питання щодо впровадження медичних інноваційних технологій у закладах охорони здоров'я / А.С. Свінціцький, О.І. Висоцька // Практикуючий лікар. – 2015. – № 1. – С. 7–13.

10. Корнійчук О. Інноваційні складові розвитку системи охорони здоров'я України / О. Корнійчук // Економіст. – 2015. – № 1. – С. 22–23.

11. Бутенко О.А. Формування державної інноваційної політики / О.А. Бутенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 1. – С. 21–24.

12. Грузєва Т.С. Інноваційна сутність та стратегічний і практичний потенціал нової європейської політики «здоров'я – 2020» / Т.С. Грузєва // Вісник проблем біології і медицини. – 2014. – Вип. 3(1). – С. 25–33.

13. Горбань А.Є. Підходи до розробки автоматизованої системи одержання інформації про інноваційну діяльність в сфері охорони здоров'я України / А.Є. Горбань // Актуальні проблеми сучасної медицини. – 2016. – Т. 16, Вип. 1. – С. 264–272.

14. Апанасенко Г.Л. Валеологія – перші досягнення / Г.Л. Апанасенко // Валеологія. – 2006. – № 1, 2. – С. 16–17.